

MEDIA FORUM

DOMENIUL MEDIATIC AUTOHTON ÎN CONDIȚIILE LIPSEI DE ACȚIUNI CARE SE IMPUN

*Concepția Națională de dezvoltare
a mass-mediei și Codul serviciilor media
audiovizuale la 2 ani de implementare*

RAPORT ANALITIC

de **Ion Bunduchi**

*Studiu realizat în cadrul proiectului „Organizarea Forumului
Mass-Media 2020”, implementat de Asociația Presei Independente (API)
cu suportul Fundației Soros Moldova | Departamentul Mass-Media.*

*Opiniile exprimate aparțin autorilor
și nu reflectă neapărat opinia Fundației Soros Moldova.*

SUMAR

I. Mass-media: acțiuni și inițiative legislative	7
1.1 Acțiuni și inițiative ale Comisiei cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media a Parlamentului Republicii Moldova	10
II. Acțiuni și inițiative guvernamentale	15
2.1 Cazul Complexul „Casa Presei”	22
2.2 Acțiuni de tranziție la televiziunea digitală terestră	28
III. Acțiuni și inițiative ale Consiliului audiovizualului	34
3.1. Legislație nouă, abordare veche	37
3.2 Acțiuni și inițiative ale CA în gestionarea reflectării alegerilor prezidențiale	41
Constatări și concluzii	44
Recomandare generală	45

LISTA ABREVIERILOR

CA	Consiliul audiovizualului
CoE	Consiliul Europei
CSMA	Codul serviciilor media audiovizuale
RM	Republica Moldova

SUMAR EXECUTIV

Titlul: „*Domeniul mediatic autohton în condițiile lipsei de politici și acțiuni ce se impun. Concepția Națională de dezvoltare a mass-mediei și Codul serviciilor media audiovizuale la 2 ani de implementare*”

Perioada vizată: 2019 – 2020

Instituții vizate: Parlamentul, Guvernul, Consiliul audiovizualului

Obiectul evaluării: acțiunile și inițiativele întreprinse de instituțiile vizate în perioada de referință menite să contribuie la dezvoltarea domeniului mediatic.

Scopul: evaluarea conformității acțiunilor și inițiativelor întreprinse cu prevederile Concepției naționale de dezvoltare a mass-mediei și a CSMA.

Obiectivul strategic: ajustarea acțiunilor și inițiativelor instituțiilor vizate la prevederile Concepției naționale de dezvoltare a mass-mediei și a CSMA.

Obiectivul general: identificarea acțiunilor și inițiativelor întreprinse de instituțiile vizate și evaluarea incidenței lor asupra activității mass-media.

Obiective specifice:

- O retrospectivă a acțiunilor și inițiativelor relevante pentru scopul raportului analitic.
- O analiză a câtorva acțiuni întreprinse de instituțiile vizate și a impactului acestora pentru mass-media.
- Formularea recomandărilor pentru eventuale acțiuni și inițiative viitoare.
- Selectarea metodelor de cercetare potrivite pentru a obține rezultate relevante.

Metodologie: analiza de conținut, cu precădere, calitativă, în cazul textelor; analiză cantitativă; analiza comparativă.

Standarde de analiză:

- Legislația națională în vigoare, în special, Legea nr. 67 privind aprobarea Concepției naționale de dezvoltare a mass-media și Codul nr. 174 al serviciilor media audiovizuale,
- Norme juridice cuprinse în acte internaționale și europene, acte ratificate de RM,
- Analize, cercetări și studii științifice de profil.

Rezultate:

- au fost identificate acțiunile și inițiativele întreprinse de instituțiile vizate în perioada de referință;
- au fost analizate textele unor proiecte de acte sau a unor acte normative juridice și scoase în evidență deficiențele ce pot diminua aplicabilitatea și eficiența lor;
- a fost evaluată și determinată conformitatea acțiunilor și inițiativelor instituțiilor vizate cu standardele de analiză;
- au fost făcute constatări și concluzii;
- a fost formulată o recomandare generală pentru instituțiile vizate.

Finalitate: raportul analitic poate ghida acțiunile și inițiativele instituțiilor vizate în vederea implementării reale a Concepției naționale de dezvoltare a mass-media.

I. MASS-MEDIA: ACȚIUNI ȘI INIȚIATIVE LEGISLATIVE

În iunie 2018 Parlamentul a votat în lectură finală Legea nr. 67 privind aprobarea Concepției naționale de dezvoltare a mass-media din Republica Moldova. Legea, între altele, prevede:

„Art. 2. – Guvernul, în termen de 6 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, va elabora și va aproba programul de măsuri pentru implementarea concepției menționate.

Art. 3. – Guvernul, anual, va examina rapoartele autorităților publice responsabile de implementarea prevederilor concepției menționate”¹.

Proiectul Concepției a suferit o singură modificare din partea Guvernului. Acesta a înlocuit constatarea „tergiversări și eșecuri în lanț în gestionarea procesului de tranziție la televiziunea digitală terestră” cu o altă constatare – „ritmul lent și existența unor carențe în gestionarea procesului de tranziție la televiziunea digitală terestră”.

- În noiembrie 2018, Parlamentul a adoptat în lectură finală Codul nr. 174 al serviciilor media audiovizuale², în vigoare din 1 ianuarie 2019. Codul a fost modificat pe 12 decembrie 2019 prin introducerea unui nou alineat la art. 66 și anume: „Distribuitorii de servicii media nu au dreptul să plaseze publicitate sau teleshopping în serviciile media audiovizuale retransmise și vor exclude publicitatea și teleshoppingul din serviciile media audiovizuale străine retransmise”. **Prevederea în cauză contravine atât Directivei 2010/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului (Directiva serviciilor mass-media audiovizuale), cât și definiției din Cod a noțiunii „retransmisiune – captare și furnizare simultană ori cvasisimultană, prin orice mijloace tehnice, a serviciilor media audiovizuale sau a unor părți ale acestora (versiuni prescurtate), în mod integral și fără vreo modificare a conținutului, destinate recepționării de către public”.**

1 https://www.google.com/search?q=legea+privind+adoptarea+Concep%C8%9Biei+na%C8%9Bionale+de+dezvoltare+a+mass-mediei+RM&sxsrf=ALeKk00tu03gf3jOWqD3AKtziuY2gYa4iw:1601443024638&ei=0BR0X7evjoOGwPAP8o6LoAU&start=0&sa=N&ved=2ahUKEwi31_GUkjDsAhUDAxAIHXLHAIQ4FBdy0wN6BAGLEc4&biw=1242&bih=568

2 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120081&lang=ro#

Noua prevedere este în vigoare din 1 ianuarie 2020.

Legea concurenței, nr. 183, a fost completată în noiembrie 2018 cu un nou articol și anume:

„**Articolul 25**¹. Evaluarea concentrărilor economice în domeniul mass-mediei

- (1) Actele legislative speciale în domeniul mass-mediei pot prevedea praguri privind notificarea concentrărilor economice, altele decât pragurile specificate la art. 22 alin. (1).
- (2) Actele legislative speciale în domeniul mass-mediei pot prevedea cote de piață ce prezumă existența poziției dominante, altele decât cota stabilită la art. 10 alin. (4).
- (3) Consiliul Audiovizualului va prezenta anual, pînă la data de 1 martie, Consiliului Concurenței un raport privind beneficiarii efectivi în domeniul audiovizualului, cu anexarea copiilor de pe documentele relevante deținute.
- (4) Consiliul Audiovizualului va sesiza Consiliul Concurenței cu privire la fapte constatate cu semne de concentrare economică în domeniul audiovizualului și îi va pune la dispoziție toate informațiile relevante deținute”³.

Articolul în cauză este în vigoare din februarie 2019 și constituie un mecanism în plus, de rînd cu cel prevăzut în CSMA, de prevenire și contracarare a concentrării proprietății în mass-media audiovizuală. Legea a mai fost modificată în 2019 și 2020, dar nu a vizat direct sau indirect mass-media.

- Legea nr. 982 privind accesul la informație și Legea nr. 1227 cu privire la publicitate au suferit în 2018 anumite modificări, insignifiante pentru mass-media.
- Legea nr. 64 cu privire la libertatea de exprimare a fost modificată ultima dată în anul 2015, prin abrogarea unui alineat din art. 3, care interzicea „propagarea și/sau utilizarea în scopuri politice a simbolurilor regimului comunist totalitar (secera și ciocanul și orice suport cu aceste simboluri), precum și promovarea ideologiilor totalitare, acțiuni care se sancționează în conformitate cu legislația în vigoare”⁴.
- Codul electoral nr. 1381, a fost modificat, inclusiv art. 70 care se referă

3 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112096&lang=ro#

4 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=23455&lang=ro

la mass-media, pe 15 august 2019, modificări intrate în vigoare pe 17 august 2019. Potrivit modificării, noțiunea „agitație electorală” a fost definită juridic drept „acțiuni de pregătire și difuzare a informațiilor ce conțin îndemnul la vot în vederea determinării alegătorilor să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali”. Este o definiție neinspirată și generatoare de abuzuri. Ea permite, bunăoară, publicare de bannere, reportaje, emisiuni întregi cu politicieni sau cu simpatizanți ai politicienilor, fără îndemnuri la vot și, deci, fără a fi calificate drept agitație electorală. Altă modificare dictează ca în planificarea și organizarea dezbaterilor dintre concurenții electorali, „furnizorii de servicii media vor ține cont de obligativitatea ca toate dezbaterile să fie desfășurate și difuzate în regim de transmisiune directă numai în orele de audiență maximă – între orele 19:00 și 22:00 în zilele lucrătoare și între 17:00 și 22:00 în zilele de odihnă”⁵. Modificarea a bulversat activitatea furnizorilor de servicii media în campania electorală pentru alegerile generale locale din 20 octombrie 2019 și a creat impedimente în alegerile prezidențiale din noiembrie 2020.

- Pe 9 iulie 2020, Parlamentul a votat în primă lectură un șir de amendamente la Codul electoral, Codul Contravențional și CSMA, care au generat controverse și polemici publice. Propuneri de modificări la Codul electoral au elaborat și ONG-urile de media, însă ele nu au fost acceptate în totalitate, chiar dacă au fost expuse și argumentate, inclusiv în cadrul unor consultări publice organizate pe 14 iulie de Comisia juridică, numiri și imunități a Parlamentului. Proiectul de lege a fost trimis spre expertizare Comisiei de la Veneția, aceasta a remis pe 19 august expertiza, însă până la demararea pe 25 august a perioadei electorale, Parlamentul nu a revenit la dezbaterea documentului pentru lectura a doua. Dacă amendamentele vizând mass-media făcute la Codul Electoral, Codul Contravențional și CSMA, votate în prima lectură vor rămâne aceleași și în lectura finală, ele ar putea genera pericole reale în activitatea presei în alegeri.

5 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112096&lang=ro#

1.1 Acțiuni și inițiative ale Comisiei cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media a Parlamentului Republicii Moldova

În perioada iunie 2019 – septembrie 2020, Comisia parlamentară de specialitate a inclus pe ordinea de zi subiecte vizând mass-media în peste 20 de ședințe de lucru. Pe lângă chestiuni de rutină, cum ar fi rapoarte de respingere, de exemplu, a unor proiecte de legi depășite de timp, cum ar fi proiectul Codului audiovizualului elaborat în 2011 și ajuns în Parlament în 2016 sau proiectul de lege cu privire la ajutoarele de stat pentru publicațiile periodice, proiect încă din 25.06.2010, Comisia a discutat și chestiuni de actualitate.

Pe 3 iulie 2019, bunăoară, Comisia a audiat raportul de activitate al CA pentru anul 2018. Membrii Comisiei au respins raportul de activitate și au cerut demisia în corpore a membrilor CA. Decizia a fost luată cu șase voturi pentru și o abținere. Decizia comisiei nu putea avea efecte juridice, dat fiind că noul CSMA prevede mecanisme puternice prin care este asigurată independența CA și stabilește clar condițiile în care poate demisiona un membru al CA. Membrii comisiei au mai luat decizia de a constitui o comisie ad-hoc condusă de un deputat care să monitorizeze mass-media. Decizia amintește de Legea audiovizualului din UTA Gagauz-Yeri, adoptată în 2016 și care pune în grija parlamentului de la Comrat monitorizarea activității audiovizualului din regiune. Luând în calcul complexitatea unei monitorizări și efortul pe care îl solicită, o comisie ori un întreg parlament au puține șanse de reușită. O decizie mai realistă ar fi însemnat instituirea unui control parlamentar periodic și sistematic asupra activității factorilor decidenți (Ministerul Justiției, CA, CS etc.).

Pe 10 iulie 2019, Comisia a discutat activitatea IPNA Compania Teleradio-Moldova pentru anii 2017-2018 și primul semestru 2019 (inclusiv programul de implementare a Hotărârii Curții de Conturi nr. 6 din 20.03.2018; Caietul de sarcini pentru 2019; activitatea CS (CO) pentru 2017-2018 și primul semestru 2019). În urma audierilor, membrii Comisiei au calificat drept ineficientă activitatea furnizorului public național de servicii media și au cerut demiterea președintei Teleradio-Moldova, Olga Bordeianu, a directoarei Tv Moldova 1, Ecaterina Stratan, și a președintelui de atunci al CS, Nicolae Spătaru. În aceeași zi de 10 iulie, administrația Teleradio-Moldova a făcut public un apel

(lucru rar întâlnit în practica acestei instituții) în care declara că partidele de la guvernare vor să instituie un „control politic” asupra Tv Moldova 1⁶.

Pe 14 august 2019, Comisia a discutat proiectul legii pentru modificarea unor acte legislative, inclusiv a Codului electoral. După câte știm, a doua zi Parlamentul a votat modificările la art. 70 din Codul electoral, modificări ce au generat mari probleme furnizorilor de servicii media, fiind obligați să desfășoare dezbateri electorale doar în orele serii și doar în direct. Modificările atunci operate rămân în vigoare și astăzi.

În luna septembrie 2019, Comisia a luat în discuție proiectul legii cu privire la declararea unor informații de acces public (autori: deputații S. Litvinenco și D. Gherman). Proiectul de lege prevedea: „Art. I. – Se declară informație de acces public, orice informație ce vizează transmiterea patrimoniului public în proprietate privată (privatizare), precum și transmiterea în concesiune, administrare fiduciară, transmiterea întreprinderilor de stat în proprietatea unităților administrativ-teritoriale, alte activități orientate spre diminuarea participării statului la administrarea proprietății publice, efectuate în perioada 25 septembrie 2009 – 14 iunie 2019, precum și a tuturor achizițiilor publice efectuate în perioada de referință”⁷. Proiectul prevedea și exceptarea unor informații din mai multe domenii, precum cel al apărării naționale etc. În cazul în care proiectul ar fi devenit lege, opinia publică, între altele, ar fi aflat și informația tănuțită de autorități cu referire la privatizarea unei părți din complexul „Casa Presei”.

În luna octombrie 2019 Comisia a audiat informația cu privire la modul de reflectare a campaniei electorale la alegerile parlamentare noi din câteva circumscripții electorale uninominale și la alegerile generale locale din 20 octombrie 2019 de către furnizorii de servicii media aflați sub jurisdicția RM.

În decembrie Comisia a aprobat regulamentul de concurs pentru selectarea membrilor CA (document care nu este făcut public); a desfășurat audieri privind Agenția de Informare Moldpres, disponibilizări ale personalului și activitatea de viitor a instituției; audieri vizând stadiul de pregătire pentru tranziția la televiziunea digitală cu participarea reprezentanților de la Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Sănătății Muncii și Protecției Sociale, S.A. Radiocomunicații și CA.

În februarie 2020, Comisia a revenit la un subiect inclus pe agendă încă la început de octombrie 2019: proiectul pentru modificarea unor acte legislative (Legea presei, art. 3, Legea privind accesul la informație, art. 20 ș.a.). Oricum,

6 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=23455&lang=ro

7 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115918&lang=ro

chestiunea discutată nu are finalitate până în prezent. Să precizăm, că art. 3. „Prezentarea informației de către persoanele oficiale”, din Legea presei, prevede: „Persoanele oficiale ale autorităților publice prezintă operativ materialul și informația solicitate de publicațiile periodice și de agențiile de presă, exceptând materialele și informațiile enumerate în art. 4 și cele calificate drept secret de stat”. Iar art. 4. Libertatea de exprimare și limitări de publicitate, stipulează: „(1) Publicațiile periodice și agențiile de presă publică potrivit aprecierilor proprii orice fel de materiale și informații, în afară de: a) materiale ce conțin contestări și defăimări la adresa statului și a poporului, îndemn la război de agresiune, ură națională, rasială sau religioasă, incitare la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional; b) materiale care denigrează onoarea și demnitatea persoanei și nu corespund adevărului sau materiale care nu denigrează onoarea și demnitatea persoanei, dar nu corespund adevărului, precum și materiale care vin în contradicție cu legislația în vigoare și cu principiile generale ale convențiilor internaționale privind drepturile omului; c) materiale cu caracter pornografic și care propagă cultul violenței; d) informații despre înfiere fără consimțământul înfietorilor, iar în caz de moarte a lor- fără consimțământul înfiatilor și al organelor de tutelă și curatelă, cu excepția cazurilor când publicarea acestor informații prezintă interes public major și nu se divulgă numele înfiatului și înfietorilor. (2) Încălcarea prezentului articol atrage sancțiuni prevăzute de legislația în vigoare”⁸. Prevederile din Legea presei, de natură excesiv de restrictivă, necesită a fi revăzute și modificate, dar, deocamdată, proiectul de lege trecut des pe agenda Comisiei, n-a ajuns în dezbateri în plenul Parlamentului. Art. 20 din Legea privind accesul la informație, vizează plățile pentru furnizarea informațiilor oficiale. Dar nici această chestiune n-a ajuns să fie inclusă pe agenda legiuitorului.

În aceeași ședință Comisia a avizat proiectul pentru modificarea Legii privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133 din 08.07.2011 (art. 27). Art. 27 din lege se referă la procedura primirii și soluționării plângerilor de către Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal. Amendamentele la art. 27 au fost votate în luna iulie 2020 și sunt în vigoare din luna august⁹.

8 <http://media-azi.md/ro/stiri/comisia-parlamentar%C4%83- Pentru-mass-media-cerut-demisia-conducerii-teleradio-moldova-%C8%99i>

9 <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4619/language/ro-RO/Default.aspx>

În ședința din 16 iunie 2020, Comisia a audiat raportul de activitate al CA pentru anul 2019. Din cadrul audierilor sunt de reținut răspunsurile membrilor CA la unele întrebări ale deputaților. Bunăoară, la observația că în spațiul informațional audiovizual prevalează posturile de televiziune rusești, CA, recunoscând această realitate, s-a arătat lipsit de pârghii care să-i permită să nu ofere licențe de emisie acestora. Răspunsul este departe de adevăr, dat fiind că orice solicitant de licență, mai întâi, este obligat să prezinte conceptul general al serviciului media și, dacă acest concept contravine intereselor naționale în domeniul mediatic, solicitarea trebuie respinsă. Mai mult, concursul pentru licențe, utilizat judicios, poate deveni un mecanism eficient de dezvoltare a pluralismului media, intern și extern. De exemplu, CA poate condiționa acordarea licenței de o ofertă mediatică inexistentă încă în peisajul informațional audiovizual sau de o anumită cotă de programe audiovizuale tematice, dedicate educației, culturii, sportului, turismului etc., etc. Ani în șir CA a acordat și continuă să acorde licențe pentru servicii de programe similare celor multe prezente deja în spațiul național audiovizual, încurajând, astfel, apariția conținuturilor trase, parcă, la indigo. Atare abordare nu poate stimula pluralismul mediatic și, în definitiv, scade din eficiența gestionării bunului public - frecvențele terestre. Membrii CA, în audieri, au fost întrebați și de fenomenul „radio Sputnik”, devenit în timp cu acoperire națională. Reacția CA a fost descumpănitoare: „Sputnik” este doar un studio de producție, nu deține licență de emisie și, prin urmare, nu poate fi reglementat sau, la necesitate, sancționat. Să menționăm, totuși, că niciun studio de producție nu poate difuza, și încă în orice colț al Moldovei, fără a utiliza frecvențe. Frecvențele sunt oferite prin concurs de către CA. Cel care obține frecvențe își asumă angajamente exacte înscrise în așa-numitele condiții ale licenței. Respectarea obligațiilor înscrise în condițiile licenței este monitorizată de către CA și, în caz de încălcări, trebuie să survină sancțiuni aplicate deținătorului licenței obținute pentru un scop, dar utilizată în alt scop. Anume așa ar trebui abordată problema.

De asemenea, în iunie Comisia a anunțat concurs pentru suplinirea funcțiilor vacante de membru al CA. Potrivit CSMA, două funcții devenite vacante urmau să fie ocupate de candidați propuși de Parlament și una – de președinție. În luna iulie Parlamentul a numit trei membri noi ai CA: Ala Ursu Antoci, Larisa Manole (desemnați de Parlament) și Ion Robu (desemnat de președinție).

În iulie 2020, Comisia parlamentară de specialitate a fost preocupată de evaluarea ex-post de impact a Legii cu privire la AGEPI și a Legii cu privire la

accesul la informație; cu audierea informației privind realizarea de către IPNA a recomandărilor Curții de Conturi urmare a auditului financiar și cu proiectul de modificare a câtorva articole din Legea comunicațiilor electronice¹⁰.

Pe agenda comisiei în perioada de referință nu au fost incluse chestiuni care ar fi vizat controlul parlamentar asupra implementării Concepției naționale de dezvoltare a mass-mediei și nici proiectele de legi elaborate de Grupul de lucru constituit de Parlament, dar care nu au ajuns pe agenda acestuia.

¹⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109428&lang=ro

II. ACȚIUNI ȘI INIȚIATIVE GUVERNAMENTALE

Pe 30 iulie 2019 Guvernul Sandu a publicat pentru consultări și dezbateri proiectul Planului de acțiuni pentru 2019-2020, iar pe 30 august, l-a aprobat prin hotărârea de Guvern nr. 420, publicată în Monitorul Oficial pe 13 septembrie 2019¹¹. În cadrul consultărilor, proiectul inițial a fost modificat esențial, fapt ce developează o cunoaștere insuficientă a domeniului mediatic ca institut social ce activează în temeiul unor reguli specifice. Bunăoară, în proiect, la capitolul X - „Societate civilă, mass-media și drepturile omului”, între cele 7 acțiuni, era prevăzută și următoarea: „Solicitarea asistenței europene pentru finanțarea în următorii 4-5 ani a activității unei companii credibile de măsurare a audiențelor TV pe piața mediatică din R.M.”¹². Să precizăm, că actorii de pe piața audiovizuală și cea a publicității comerciale își organizează de comun acord relațiile și activitatea. Finanțarea dintr-o parte a unei companii de măsurare a audienței radio/tv ar însemna o ingerință în business-ul actorilor de pe piață, ingerință contrară legilor și legităților economiei de piață. În definitiv, această acțiune a fost modificată corespunzător. Pe de altă parte, în proiect, la capitolul „Comunicații electronice și poștale” era inclusă acțiunea „Elaborarea programului cu privire la implementarea radioului digital (SLT)”. Acțiunea ar fi urmat să se bazeze pe Legea nr.69/2008, pentru ratificarea Acordului regional privind planificarea serviciului de radiodifuziune digitală terestră în Regiunea 1 (părți ale Regiunii 1, amplasate la vest de meridianul 170° longitudine estică și la nord de paralela 40° latitudine sudică, cu excepția teritoriului Mongoliei) și în Republica Islamică Iran în benzile de frecvențe 174-230 MHz și 470-862 MHz¹³.

Legea are trei articole:

„**Art.1.** – Se ratifică Acordul regional privind planificarea serviciului de radiodifuziune digitală terestră în Regiunea 1 (părți ale Regiunii 1, amplasate la vest de meridianul 170° longitudine estică și la nord de

11 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117054&lang=ro

12 http://particip.gov.md/public/documente/143/anexe/ro_6516_PAG-spre-consultareavizare.pdf

13 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24377&lang=ro

paralela 40° latitudine sudică, cu excepția teritoriului Mongoliei) și în Republica Islamică Iran în benzile de frecvențe 174-230 MHz și 470-862 MHz, adoptat la Geneva la 16 iunie 2006.

Art.2. – Guvernul va întreprinde măsurile necesare pentru realizarea prevederilor acordului nominalizat.

Art.3. – Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene va notifica Secretarului General al Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor ratificarea acordului menționat”.

Constatăm că, deși în vigoare din aprilie 2008, obligațiunea pentru Guvern cuprinsă în art. 2 a rămas obligațiune și la momentul întocmirii proiectului Planului de acțiuni. Era pentru prima oară când despre tranziția la radio digital se amintea într-un document oficial, dar acțiunea a fost exclusă din varianta adoptată. În restul documentelor este abordată exclusiv tranziția la televiziunea digitală terestră.

Până la urmă, Guvernul, pentru perioada 2019-2020, se angaja pe segmentul mass-media să realizeze următoarele acțiuni:

1. Responsabilizarea Consiliului Concurenței și facilitarea procedurii de semnalară a cazurilor de concurență neloială sau înțelegeri de cartel, prin simplificarea regulilor de depunere a plângerilor
2. Modificarea CSMA în scopul stabilirii unei proceduri de selectare transparentă și meritocratică a candidaților la funcția de membri ai CS al furnizorului public național de servicii media, precum și ai CA
3. Modificarea cadrului normativ privind desfășurarea concursului de selectare a măsurătorului de audiență TV
4. Asigurarea accesului la informația de interes public în scopuri jurnalistice prin diminuarea/excluderea taxelor la serviciile prestate de Agenția Servicii Publice
5. Ajustarea programelor de instruire în instituțiile de formare continuă, care prevăd pregătirea managerilor mediatici pentru toate tipurile de mass-media
6. Elaborarea actelor normative necesare pentru implementarea prevederilor Legii nr.154/2018 privind atragerea investițiilor străine în domeniul producției de film și altor opere audiovizuale
7. Modificarea Legii presei nr.243/1994, ținând cont de legislația europeană și bunele practici internaționale în domeniu
8. Modificarea CSMA în scopul interzicerii deținerii cotelor în capitalul social al persoanei juridice din domeniul serviciilor media audiovizuale de către persoanele alese sau numite în cadrul organelor

executive sau ale altor organe de conducere ale partidului sau ale organizației social-politice.

Planul de acțiuni pe segmentul mediatic este unul necesar, dar nici pe departe suficient. La momentul întocmirii lui, era în vigoare de un an Concepția națională de dezvoltare a mass-media și, de peste jumătate de an, funcționa CSMA. Logica lucrurilor dicta oportunitatea ca în respectivul Plan, chiar cu întârziere, să se regăsească elaborarea, în baza Concepției, a unei Strategii, cel puțin, pe termen scurt și mediu, de implementare a obiectivelor Concepției și, respectiv, în baza Strategiei, un plan de acțiuni de implementare a prevederilor acesteia. Atare abordare ar fi fost adecvată și necesară. În schimb, Planul de acțiuni prevedea modificări ale CSMA proaspăt intrat în vigoare, precum și modificarea Legii presei, deși de ani buni comunitatea jurnalistică solicită abrogarea ei pentru că nu este funcțională. CSMA, în realitate, înseamnă transpunerea în legislația națională a unei directive europene, cu suficiente prevederi și mecanisme de asigurare a unei gestionări corespunzătoare a domeniului. Prin urmare, problema nu este calitatea sau insuficiența CSMA, ci modul prin care este aplicat în practică. Oricum, realizarea acțiunilor pe segmentul mediatic ar fi fost un pas înainte pentru dezvoltarea mass-mediei.

La scurt timp, Guvernul Sandu a fost demis fără a reuși să implementeze acțiunile planificate. Noul Guvern, deja în decembrie 2019, aprobă prin Hotărârea nr. 636 un nou Plan de acțiuni pentru perioada 2020-2023¹⁴ și abrogă planul anterior de acțiuni. Noul Plan al Guvernului Chicu, expus în peste o sută de pagini, nu conține un capitol separat dedicat mass-mediei. Anumite acțiuni conexe, însă, pot fi atestate, de exemplu, la capitolul I „Edificarea statului de drept: reforma justiției, combaterea corupției și respectul pentru drepturile și libertățile fundamentale”. Pct. 1.38-1.40. conțin trei obiective și șase acțiuni de atingere a acestora (prezentate în tabelul alăturat):

14 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119405&lang=ro

Obiective	Acțiuni	Termen de realizare
1.38. Revizuirea cadrului legal în vederea fortificării libertăților fundamentale ale omului, inclusiv a libertății de exprimare, și neadmiterea limitării nejustificate a accesului la informație	1.38.1. Lansarea activității și asigurarea funcționalității Consiliului Național pentru Drepturile Omului	Martie 2020; Decembrie 2021-2023
	1.38.2. Analiza cadrului legal în materia libertății de exprimare și accesului la informație și modificarea cadrului normativ	Noiembrie 2021
1.39. Revizuirea cadrului legal pentru îmbunătățirea legislației mass-media	1.39.1. Elaborarea și aprobarea proiectului de lege cu privire la publicitate	Decembrie 2020
1.40. Consolidarea rolului de <i>watchdog</i> al organizațiilor societății civile și neadmiterea implicării lor în activități politice	1.40.1. Antrenarea societății civile în toate procesele de elaborare și promovare a politicilor publice și stabilirea unei platforme constante de comunicare	Decembrie 2020-2023
	1.40.2. Instituirea mecanismelor sectoriale de implicare a societății civile în procesul de elaborare și monitorizare a implementării politicilor publice și de asigurare a transparenței în procesul decizional	Martie 2020
	1.40.3. Aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la mecanismul finanțării directe a proiectelor organizațiilor societății civile din bugetul public	August 2020

Să observăm că prin titulatura capitolului I, Guvernul se obligă să asigure „respectul pentru drepturile și libertățile fundamentale”, nu drepturile și libertățile propriu-zise.

Cu referire la prima acțiune, vom reține că Guvernul a instituit Consiliul național pentru drepturile omului încă în februarie 2019, prin Hotărârea nr. 65¹⁵. Consiliul urma să-și lanseze activitatea peste un an (!). Nu avem certitudinea că respectivul Consiliu activează și e dificil a înțelege cum poate funcționa. În componența lui intră 35 de membri, inclusiv prim-ministrul și toți miniștrii, doi șefi de comisii parlamentare permanente, președinții Consiliului Superior al Magistraturii și al Consiliului Superior al Procurorilor, Procurorul general, bașcanul Gagauz-Yeri, avocații poporului etc. Nu și reprezentanți ai CA, de exemplu, sau ai CS. Consiliul ar urma să se întrunească de cel puțin două ori pe an, dar, în realitățile RM, chiar și prezența întregii componente pare problematică.

Din acest capitol mai reținem, că până la analiza și modificarea cadrului legal în materia libertății de exprimare și accesului la informație mai rămâne un an (noiembrie 2021); că foarte curând va fi elaborat (!) și aprobat proiectul legii cu privire la publicitate (decembrie 2020), precum și că va fi creată o platformă constantă de comunicare între guvern și societatea civilă, când e vorba de elaborări și monitorizări ale politicilor publice. Regulamentul-cadru cu privire la mecanismul finanțării directe a proiectelor organizațiilor societății civile din bugetul public urma să fie aprobat în august 2020, dar el rămâne, deocamdată, pe hârtie. Motivele, oricare ar fi, n-ar avea explicații pertinente. Încă în anul 2018 a fost realizat un studiu aprofundat cu tema „Finanțarea directă a organizațiilor societății civile (OSC) de către stat în Republica Moldova”, cu sprijinul USAID. Studiul concluziona că există probleme privind reglementarea juridică, transparența, planificarea, bugetarea și funcționarea mecanismului de finanțare directă a OSC¹⁶. În noiembrie 2018, la Chișinău, experți internaționali și naționali, parteneri guvernamentali și reprezentanți ai sectorului asociativ, s-au întrunit la masa rotundă cu genericul „Dezvoltarea mecanismelor de finanțare directă a proiectelor OSC din bugetul public”. Evenimentul, organizat sub auspiciile Cancelariei de Stat, Asociației „Institutum Virtutes Civilis” și Centrului European pentru Legislație Non-profit, a adus în prim-plan realitățile și opțiunile legate de necesitatea unor intervenții pentru perfecționarea și eficientizarea mecanismului existent de finanțare de către stat a organizațiilor

15 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112706&lang=ro

16 <http://ivcmoldova.org/wp-content/uploads/2018/09/Finantarea-directa-a-OSC-in-RM.pdf>

societății civile din Moldova¹⁷. Din această perspectivă, termenul august 2020 era unul mai mult decât real pentru aprobarea Regulamentului-cadru. Tergiversarea pe motivul situației pandemice nu ar fi plauzibilă, dat fiind că un atare motiv ar scuti de responsabilitate și de inacțiune pe oricine.

Alte câteva acțiuni sunt prevăzute la Cap. VII. denumit „Educație, cercetare, cultură, tineret și sport”, în pct. 7.29.12.: „Elaborarea și aprobarea cadrului normativ în vederea implementării Legii nr. 154/2018 privind atragerea investițiilor străine în domeniul producției de film și alte opere audiovizuale”, acțiune prevăzută pentru ianuarie 2021, și la Cap. XI – „Securitate și apărare”: obiectivul 11.9. - „Îmbunătățirea capacităților de informații, contrainformații și securitate în cadrul noilor media și tehnologii de comunicare” și acțiunea 11.9.1. - „Sensibilizarea opiniei publice privind riscurile și amenințările de securitate și promovarea culturii de securitate prin cooperarea cu mass-media și societatea civilă”. Sensibilizarea ar urma să se desfășoare pe toată perioada de realizare a Planului de acțiuni, prin intermediul materialelor promoționale, responsabil fiind Ministerul Apărării.

Din vechiul plan, nerealizat, în noul plan a fost preluată o singură acțiune – cea care vizează elaborarea și aprobarea cadrului normativ în vederea implementării legii privind atragerea investițiilor străine în domeniul producției de film și alte opere audiovizuale. În acest sens, s-a mers, mai întâi, pe o acțiune de completare a legii. Pe 2 octombrie 2020, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, a publicat pentru consultări un proiect vizând completarea Legii nr.154/2018 privind atragerea investițiilor străine în domeniul producției de film și alte opere audiovizuale¹⁸. Autorii proiectului argumentează necesitatea completării legii prin faptul că au identificat câteva impedimente în calea aplicării acesteia. Unul dintre impedimente l-ar constitui prevederea de la art.11 alin.(2) lit.i), conform căreia beneficiarul la depunerea dosarului trebuie să achite o taxă de stat, iar Codul Fiscal nu reglementează și o astfel de taxă. O altă problemă ar fi că procedurile și etapele de examinare a dosarului de beneficiar sunt extrem de birocratizate: dosarul este examinat de două grupuri de experți – Comisia de experți și Consiliul de acordare a suportului financiar, atribuțiile cărora ar fi, practic, identice. Astfel, proiectul propune ca „taxa de stat” să fie recalificată în „taxă de examinare a dosarului de beneficiar”, iar atribuțiile Comisiei de experți să fie exercitate de Consiliul

17 <http://ivcmoldova.org/dialog-privind-eficientizarea-mecanismului-de-finantare-a-societatii-civile-din-bugetul-public-realitati-si-optiuni/>

18 http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_7796_Proiectlege.pdf

de acordare a suportului financiar”¹⁹. Dacă redenumirea taxei de stat este oportună, atunci excluderea Comisiei de experți ar fi neavenită. Comisia de experți, în paralel cu Consiliul de acordare a suportului financiar, ar contribui la o mai bună examinare a dosarelor, ar constitui un filtru în calea unor eventuale evaluări selective. Argumentul că procedura este birocratizată pare a fi unul gratuit. Tocmai actualele proceduri perimate de desfășurare a diverselor concursuri generează cele mai multe bănuieli și controverse. Un argument similar a fost invocat și de comisia parlamentară de specialitate care, având un proiect de Regulament pentru concursul de desemnare a candidaților la funcția de membru al CA, proiect elaborat sub egida oficiului CoE din Moldova, a preferat să meargă pe proceduri vechi, simple și fără criterii măsurabile. Drept rezultat, de fiecare dată membrii CA au fost desemnați exclusiv pe criterii politice, contrar legii. Guvernării, se vede, caută căi scurte către democrație.

În noul Plan de guvernare, ca și în precedentul, atestăm lipsa abordării sistemice a dezvoltării domeniului mediatic, având cadrul legal suficient. De fapt, e primul program de guvernare din, cel puțin, ultimii zece ani, fără acțiuni planificate separat care să vizeze mass-media. Nicio guvernare nu a realizat ce a planificat, dar, cel puțin la nivel de politici media, le-a inclus în documente oficiale. Acest lucru este necesar pentru transparența, previzibilitatea și monitorizarea actului de guvernare.

Cu siguranță, într-o ipotetică Strategie de implementare a Concepției dezvoltării mass-mediei în RM ar trebui să se regăsească și complexul „Casa Presei”, și „Casa Radio”. La începuturi, edificiile abia de făceau față destinației pentru care au fost construite. Era informațională, însă, dictează demult alte condiții, alte modalități și alte spații de producere și diseminare a informației. Astfel, în Casa Radio câteva etaje, iar la Casa Presei – câteva mii de metri pătrați din cei zece mii pe care îi are, au devenit în plus. Se cunoaște, statul nu este cel mai bun gestionar al bunurilor publice. Drept dovadă poate servi faptul că, de exemplu, furnizorul public național de servicii media – Teleradio-Moldova, de vreo 15 ani, ar avea spații suficiente fie în Casa Radio, fie în blocurile televiziunii. În anul 2012 a fost elaborat un proiect care prevedea construcția unui bloc modern, compact, pentru radio și televiziune. Prezentat public într-o conferință, proiectul a fost apreciat și de prim-ministrul de atunci. Dar lucrurile nu au evoluat. Astfel, anual, o parte semnificativă a bugetului Teleradio-Moldova este irosit pentru întreținerea unor spații imense, de care instituția nu are nevoie. Acest lucru se întâmplă în situația în care furnizorul

19 http://particip.gov.md/public/documente/137/ro_7796_Nota-informativa.pdf

public național, în permanență, reclamă insuficiență de resurse pentru modernizare. Situația este complicată și din motivul că Teleradio-Moldova are fondator, Parlamentul RM, dar care nu are atribuția, la necesitate, să înstrăineze edificii. Astfel, spațiile devenite inutile, dar costisitoare, nu pot fi întoarse celui care le-a dat în folosință.

2.1 Cazul Complexul „Casa Presei”

Complexul „Casa Presei” a avut și are alt statut și este altfel poziționat decât Casa Radio. Oricum, nici în cazul acestui edificiu statul n-a demonstrat spirit gospodăresc sau abordare statală. Dată în exploatare în 1972, Casa Presei găzduia inițial aproape toată presa de la Chișinău. La începutul anilor 1990, pe timpul guvernului Sangheli, anumite spații au început a fi date în chirie. În 1997, pe vremea Guvernului Ciubuc, Casa Presei devine Concernul „Presa”. În anul 2001, Guvernul Tarlev lichidează Concernul „Presa” sub pretextul optimizării activității presei periodice și Casa Presei trece în subordinea Cancelariei de Stat. Ani la rândul, edificiul a fost gestionat de o manieră, încât în anul 2012, pe numele a trei foști directori a fost deschis un dosar penal privind fraudarea instituției cu peste 1,7 milioane lei. În anul 2018, pe 3 octombrie, Guvernul Filip reorganizează Direcția generală pentru administrarea clădirilor Guvernului prin fuziunea (absorbția) Complexului „Casa Presei”. Patrimoniul Casei Presei este transmis Instituției publice „Direcția generală pentru administrarea clădirilor Guvernului Republicii Moldova”²⁰. Pentru o asemenea inițiativă nu existau raționamente, de rând ce întreprinderea Casa Presei, cu un capital social ceva mai mare de 10 milioane de lei, cel puțin în perioada 2008 – 2018 a generat venituri, acestea constituind în ultimii patru ani între 7,4 și 8,8 milioane de lei²¹. Hotărârea guvernului a urmat după ce în august 2018 organizațiile neguvernamentale din domeniul mass-media solicitau să fie păstrată destinația tradițională a complexului,

20 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119456&lang=ro

21 https://www.infodebit.md/?raport_financiar=1&idnp=1003600090832

să nu fie expus privatizării și să nu fie admisă majorarea tarifelor pentru închirierea spațiilor de către redacții.

Guvernul a acționat astfel și după ce Parlamentul își asumase angajamentul de îmbunătățire a condițiilor de activitate a mass-mediei. Mai mult, în cadrul Grupului de lucru pentru îmbunătățirea legislației mass-media, creat în 2017, au fost elaborate și două proiecte de legi privind facilitățile fiscale pentru mass-media. Proiectele de legi au fost înregistrate în Parlament ca inițiativă legislativă, pe 26 iulie 2018, de patru deputați, inclusiv de președintele legislativului de atunci. Proiectele, însă, au fost avizate negativ de Guvern, pe 12 septembrie. Primul proiect de lege prevedea instituirea unor facilități fiscale pentru instituțiile mass-media prin: neimpozitarea veniturilor acumulate din activitățile conexe domeniului mass-media; neimpozitarea veniturilor salariaților din instituțiile mass-media ce depășesc un salariu mediu lunar pe economie prognozat de către Guvern; amânarea achitării TVA până în luna următoare celei de încasare a plăților; includerea în noțiunea de royalty (redevență) a plăților pentru achizițiile de software destinate exclusiv operării respectivului software. Ultima propunere viza anumite scutiri la utilizarea programelor software care sunt legate de activitatea audiovizuală și reprezintă un proces creativ integrat la producerea operelor din acest sector. Autorii proiectului propuneau și completarea Codului Fiscal cu o nouă prevedere, potrivit căreia mass-media „care dispun de personalitate juridică și sunt înregistrate în modul prevăzut, se scutește de impozitul pe venit obținut din desfășurarea nemijlocită a activității conform licenței de emisie și/sau de creare de opere audiovizuale destinate formării serviciilor de programe și/sau de editare și difuzare a publicațiilor periodice și/sau de difuzare a informațiilor prin oricare mijloc de comunicație”²². Guvernul n-a susținut proiectul, fiind de părere că regimurile fiscale care vin să acorde prevederi speciale și diferite față de cele generale atrag după sine riscuri economice, sociale și creează un precedent periculos, deoarece încalcă grav principiul echității fiscale, scutindu-i de impozitul pe venit doar pe angajații instituțiilor media²³. În fond, Guvernul demonstrează că nu concepe mass-media ca pe o activitate economică specifică, particularitățile căreia fuseseră demonstrate de cercetători cu renume încă în anii 60-70 ai secolului trecut.

Cel de-al doilea proiect respins de Guvern viza crearea condițiilor avantajoase pentru publicațiile periodice, inclusiv scutirea de achitarea tarifelor pentru serviciile poștale. Erau propuse modificări la Legea

22 <http://media-azi.md/sites/default/files/292.2018.ro%281%29.pdf>

23 https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr08_165.pdf

comunicațiilor poștale care să ofere facilități pentru taxele de distribuire în proporție de 50% din cuantumul tarifului unic. O altă prevedere se referea la oferirea unor condiții și prețuri mai avantajoase la utilizarea hârtiei pentru editarea publicațiilor periodice de importanță socială. De asemenea, în proiect era prevăzut să fie diminuat cuantumul care se calculează pentru prețul de locațiune a spațiilor în clădirile aflate în proprietatea statului de către publicațiile periodice de importanță socială. Proiectul includea și criteriile, conform cărora o publicație să fie calificată drept de importanță socială. Guvernul, în avizul negativ menționa că tarifele stabilite de Î.S. „Poșta Moldovei” la distribuirea publicațiilor periodice nu au fost modificate din anul 2013, și că această circumstanță ar fi condus nu la creșterea costurilor redacțiilor, ci la majorarea pierderilor Î.S. „Poșta Moldovei”. Executivul susținea că diminuarea tarifelor cu 50% pentru distribuirea edițiilor periodice de importanță socială ar genera pierderi suplimentare anuale pentru Î.S. „Poșta Moldovei” în mărime de 2,4 milioane lei²⁴. Și-n acest caz Guvernul a demonstrat o abordare, stricto modo, contabilicească a problemei, iar condiția economică a presei a rămas cea care a fost. Consecințele sunt previzibile - dispariția, ca și până acum, a instituțiilor mediactice, cu precădere, a celor locale/regionale. Un studiu din 2015 al societății civile (altele mai noi nu există, iar guvernul nu este preocupat de studii de piață) arăta că cifra de afaceri a radiodifuzorilor locali/regionali constituia 3,8% din totalul cifrei de afaceri a radiodifuzorilor din țară²⁵.

Guvernul, în schimb, nu a lăsat din câmpul atenției Complexul „Casa Presei”. Pe 24 aprilie 2019, complexul este absorbit de Direcția generală pentru administrarea clădirilor Guvernului cu un efectiv-limită în număr de 617 (!) unități și cu un fond anual de retribuire a muncii conform legislației²⁶. Guvernul tocmai anunțase cursul spre reformarea și eficientizarea structurilor sale, și că fusese chiar micșorat numărul de ministere. Posibil, nici nu e necesar un număr mare de ministere, dacă o singură Direcție are un efectiv de peste 600 de angajați.

În paralel se întâmplau și acțiuni dosite de ochii lumii. O investigație jurnalistică publicată la finele lui aprilie 2019²⁷, arăta că mai multe imobile din

24 https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr07_169.pdf

25 <http://media-azi.md/ro/stiri/guvernul-dat-aviz-negativ-la-dou%C4%83-proiecte-de-legi-privind-facilit%C4%83%C8%9Bile-fiscale-pentru-mass>

26 https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr10_1_9.pdf

27 https://www.rise.md/video-fratia-privatizarii/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=video-fratia-privatizarii

Chișinău aparținând statului, inclusiv parte din complexul „Casa Presei”, încă de la începutul anului, ajunseseră pe mâini private la prețuri mai mici decât cele de piață. Pentru a putea cumpăra clădirile pe bani mărunți, proprietarii le-au luat inițial în arendă, iar câteva luni mai târziu au solicitat privatizarea lor. Astfel, „Casa Presei”, constata investigația, era vândută în proporție de 15 la sută, adică mai mult de 1700 de metri pătrați, cu peste 16 milioane de lei. Să amintim, că această sumă constituie venitul pentru doi ani de la darea în chirie a circa două treimi a spațiilor „Casei Presei”. Șeful de atunci al Agenției Proprietății Publice explica legalitatea tranzacțiilor: oricine ia în locațiune vreun spațiu, după o lună are dreptul să-l privatizeze, iar Cancelaria de stat n-ar fi putut vinde vreun bun la un preț mai mic decât valoarea lui pe piață. Șeful Agenției mai amintea că multe dintre bunurile statului aduc doar pierderi și că ele demult trebuiau vândute. Cu siguranță, așa este, dar nu-i cazul „Casei Presei”. „Casa Presei” a adus venituri tot timpul, dar contează cum au fost gestionate. Bunăoară, în raportul de activitate pentru anul 2017 (ultimul raport dat publicității) este indicat că numărul mediu scriptic al personalului Î.S. „Casa Presei” a constituit 34 de persoane, plus șapte membri ai Consiliului de Administrație. Consiliul a desfășurat 10 ședințe pe parcursul anului și, în funcție de numărul ședințelor la care au participat, membrii acestuia au fost remunerați cu sume cuprinse între 18 și 44 de mii de lei – în total, 243 900 de lei²⁸. Prin urmare, fiecare ședință a Consiliului a valorat peste 24 de mii de lei, iar fiecare membru a fost răsplătit cu 3-4 mii de lei per ședință. Nu este ilegală remunerarea, legislația este neavenită.

Să urmărim ce performanțe a reușit Consiliul în anul de referință. Potrivit raportului, „Î.S. Complexul „Casa Presei” în comun cu Cancelaria de Stat al RM și Ministerul Finanțelor, a reușit să obțină avizul pozitiv pentru modificarea Legii bugetului de stat pentru anul 2018, prin majorarea coeficientului de piață pentru mijloacele de informare în masă de la 0,5 la 1,0”. Este adevărat, încă în raportul pentru anul 2016 Î.S. „Casa Presei” semnala o problemă cu referire la interpretarea Legii bugetului de stat la determinarea cuantumului minim al chiriei bunurilor proprietate publică. Legea stabilea coeficientul de piață la închirierea încăperilor de către organele mijloacelor de informare în masă, dar legislația națională, indica raportul, nu conține o definiție juridică a sintagmei „mijloc de informare în masă”. De acest gol legislativ au început să profite societățile comerciale care în statutele lor indicau drept activitate principală producerea și comercializarea de reviste, broșuri, altă producție

28 https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_cu_privire_la_activitatea_i.s._complexul_casa_presei_pentru_anul_2017_0.pdf

poligrafică, pretinzând astfel, tarife ca și pentru redacții. Î.S. „Casa Presei”, reiese din același raport, vedea următoarea soluție: la elaborarea proiectului Legii bugetului de stat pentru anul 2018, să fie înaintat un aviz „cu propunerea de majorare a coeficientului de piață pentru mijloacele de informare în masă”.²⁹ Membrii Consiliului de Administrație, reînnoit în martie 2016, n-au avut obiecții la propunere. Aceștia, pe parcursul anului au desfășurat 4 ședințe, fiind remunerați cu sume între 22 și 33 de mii de lei fiecare, adică 5-8 mii de lei per ședință. Consiliul n-a pus problema de ce în locațiune este dat un spațiu de doar 5400 de metri pătrați din cei 10 mii sau de ce spațiul „Casei Presei” devine neatractiv și necompetitiv, ci majorarea coeficientului de piață pentru mijloacele de informare în masă. Coeficientul, pe parcursul anilor, nu a fost majorat, însă s-a majorat prețul real pentru un metru pătrat achitat de redacții (a se vedea tabelul).

Prevederi Legea bugetului de stat	ani				
	2016	2017	2018	2019	2020
Coeficientul de ramură privind utilizarea încăperii	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Coeficientul de piață	1,0	1,0	1,0 – 1,5	1,0 – 1,5	1,0 – 1,5
Tariful de bază pentru chiria anuală: 1 m², mun. Chișinău	309,0 lei ³⁰	322,6 lei ³¹	336,5 lei ³²	353,0 lei ³³	353,0 lei ⁵

În luna septembrie 2019, Guvernul Sandu anunța că reduce prețul la chirie pentru mass-media în complexul „Casa Presei”. Un ordin în acest sens fusese semnat pe 9 septembrie de către Secretarul General al Guvernului. Astfel, pentru instituțiile mass-media coeficientul maxim de piață la închirierea spațiului urma să se micșoreze de la 1,5 la 1,0. Iar în

29 https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_cu_privire_la_activitatea_i_s_complexul_casa_presei_pentru_anul_2016_2.pdf

30 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94065&lang=ro

31 <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3713>

32 <https://bit.ly/3kgo7Yn>

33 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117024&lang=ro

34 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117024&lang=ro

luna octombrie 2019 tarifele au fost reduse cu 30 la sută³⁵. Acest lucru s-a întâmplat în pofida faptului că Guvernul anterior avizase negativ un proiect de lege care prevedea și micșorarea tarifelor la spațiile din „Casa Presei” și care, până la urmă, pe 28 iunie 2019 fusese retras din Parlament³⁶.

La începutul lui august 2019, Procuratura Anticorupție anunța public, că „a examinat toate actele și circumstanțele care au stat la baza inițierii, acum un an, a procesului penal pe faptul dării în locațiune și înstrăinării Întreprinderii de stat „Casa Presei” și fostei cantine a Cancelariei de stat, care se prezuma că ar fi avut loc cu derogări de la lege”, că „în urma investigațiilor efectuate nu s-a constatat proveniența ilegală a mijloacelor bănești, folosite de către patru agenți economici la procurarea bunurilor statului” și că „Procuratura Anticorupție a adoptat decizia de clasare a procesului penal. Totuși, procurorii au constatat că funcționarii publici implicați la diferite faze ale procesului, au depășit intenționat, în mod vădit, limitele drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege, prin care au comis contravenția prevăzută de art.313 din Codul contravențional”³⁷. Potrivit respectivului articol din Codul contravențional, săvârșirea acțiunii „se sancționează cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an”³⁸. În această ordine de idei, au fost recunoscuți culpabili de comiterea contravenției nominalizate mai mulți funcționari, inclusiv de rang înalt, și anume: 6 membri ai Comisiei de negocieri directe pentru darea în locațiune a activelor neutilizate a Complexului „Casa Presei” a Cancelariei de stat; 6 membri ai Consiliului de administrare al Complexului „Casa Presei” și 9 membri ai Comisiei de privatizare a încăperilor nelocuibile, date în locațiune, instituită prin ordinul Directorului General al Agenției Proprietăți Publice.

Astfel, cazul concret de rezonanță publică s-a încheiat, lăsând multe semne de întrebare, de rând ce în el a fost implicat și un fecior al prim-ministrului Filip din perioada respectivă, însă destinul „Casei Presei” rămâne incert, de altfel, ca și tariful de închiriere a spațiilor de către redacții. Pe de o parte, Guvernul Sandu a micșorat tariful până la coeficientul 1,0. Pe de altă

35 <http://media-azi.md/ro/stiri/casa-presei-ast%C4%83zi-neatractiv%C4%83-pentru-mass-media>

36 <http://media-azi.md/ro/stiri/%C3%AEengrijorat-c%C4%83-%C3%AEen-casa-presei-%E2%80%9Eeste-tot-ce-vrei-%C3%AEen-afar%C4%83-de-pres%C4%83%E2%80%9D-guvernul-reduce-pre%C8%9Bul-la>

37 <https://tv8.md/2020/08/01/decizia-procuraturii-anticoruptie-in-cazul-instrairii-is-casa-presei-si-fostei-cantine-a-guvernului/>

38 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113262&lang=ro

parte, Legea bugetului pentru anul 2020, elaborată de guvernul Chicu, a lăsat tariful între 1,0 și 1,5 și nu există certitudinea, că viitoarea lege a bugetului va schimba ceva în favoarea redacțiilor din „Casa Presei”.

2.2 Acțiuni de tranziție la televiziunea digitală terestră

În luna martie 2008 RM, prin lege (Legea nr.69-XVI), a ratificat Acordul regional privind planificarea serviciului de radiodifuziune digitală terestră în Regiunea 1 (părți ale Regiunii 1, amplasate la vest de meridianul 170° longitudine estică și la nord de paralela 40° latitudine sudică, cu excepția teritoriului Mongoliei) și în Republica Islamică Iran în benzile de frecvențe 174-230 MHz și 470-862 MHz adoptat la Geneva la 16 iunie 2006³⁹. Potrivit art.2. al legii, Guvernul urma să întreprindă măsurile necesare pentru realizarea prevederilor acordului nominalizat. Acordul, denumit și Geneva-2006, la rândul său, prevedea angajamentul a 104 state să finalizeze tranziția la televiziunea digitală terestră până pe 17 iunie 2015.

Din start autoritățile au abordat problema tranziției la televiziunea digitală terestră ca pe una pur tehnică. O atare abordare, cum arată practica, este absolut eronată. După ratificarea acordului, în 2008, la inițiativa Programului Mass-media al Fundației Soros-Moldova, la Chișinău s-a desfășurat o conferință internațională de două zile în cadrul căreia experți din România, Ucraina și Finlanda au dezbătut subiecte importante legate de televiziunea digitală terestră și au prezentat practicile existente de tranziție. Experiența altor țări, pozitivă și negativă, n-a fost de învățătură pentru autoritățile noastre. Tot greul tranziției a fost lăsat pe seama Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor (MTIC) de atunci. Acesta a început a elabora un plan de tranziție la televiziunea digitală terestră, plan în care a intervenit de nenumărate ori până, în sfârșit, a fost aprobat. Intenția autorităților, inițial, era de a construi trei multiplexuri digitale naționale. Faptul în sine însemna dispariția iminentă a posturilor de radio și de televiziune locale/regionale. Sub presiunea societății civile, ministerul și-a revăzut conceptul și, în continuare

39 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=24377&lang=ro

lua în calcul existența și a șase multiplexuri digitale regionale. Pregătirile pentru tranziție au durat sau, mai degrabă, au lipsit inacceptabil de mult. Atitudinea autorităților față de domeniul audiovizualului poate fi desprinsă și dintr-o scrisoare a MTIC adresată Cancelariei de stat, Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Consiliului Coordonator al Audiovizualului și Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, datată cu 13 februarie 2015 (!). Între altele, autorul scrisorii atenționa, că „deși în Acordul Geneva-2006 nu sunt prevăzute sancțiuni pentru nerespectarea clauzelor Acordului, furnizorii stațiilor/rețelelor de televiziune digitală terestră din statele vecine, care vor fi afectați de interferențele produse de stațiile de televiziune analogică terestră din țara noastră, au dreptul să se adreseze la Curtea Internațională de Justiție pentru a cere despăgubiri de la Republica Moldova”. Și, ce e mai curios, în finalul scrisorii MTIC preciza: „Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului privind tranziția de la televiziunea analogică terestră la cea digitală terestră, care stipulează principalele acțiuni necesare de realizat în acest scop, a fost aprobată de principiu în ședința Guvernului din 07.05.2014, contrasemnată la toate ministerele vizate, și pe data de 16.09.2014 prezentată Cancelariei de Stat. La moment, MTIC nu dispune de informații referitor la semnarea Hotărârii de Guvern în cauză și publicarea acesteia în „Monitorul Oficial”. Finalul scrisorii denotă o lipsă totală de coordonare a tranziției la nivel de Guvern. Scrisoarea era însoțită de trei anexe pe 17 pagini, elaborate în baza unui studiu efectuat de Î.S. „Centrul Național pentru Frecvențe Radio”. Studiul arăta că, după tranziția la televiziunea digitală terestră, din 270 de frecvențe analogice 202 ar urma să fie stopate sau să-și reducă puterea de emisie. După 17 iunie 2015, de exemplu, Tv Moldova 1 urma să-și micșoreze procentul de acoperire de la 99,8 la 93; Tv Prime – de la 95,5 la 55,7; Publika Tv – de la 39 la 17,4; Tv7 – de la 6,7% la 1,7%⁴⁰. Deși datele demonstau un tablou dezolator al audiovizualului autohton după termenul limită de tranziție la televiziunea digitală terestră, autoritățile nu s-au alertat că sute de mii de cetățeni urmau să fie privați de televiziune. Astfel, tranziția a urmat și urmează până în prezent un traseu întortocheat fără o finalitate logică.

Guvernul a adoptat hotărârea pentru aprobarea Programului privind tranziția de la televiziunea analogică terestră la cea digitală terestră abia pe 8 mai 2015. Hotărârea dată prevedea că Planul de acțiuni privind implementarea Programului va fi realizat în perioada 2015-2017; că Ministerul Finanțelor va prevedea, în proiectul legii bugetului de stat pe

40 http://old.mtic.gov.md/sites/default/files/informatii_mtic_statii_tv.pdf

anul 2016, mijloace financiare pentru MTIC în sumă de 100 milioane lei în vederea asigurării familiilor defavorizate cu convertoare de semnal pentru recepționarea televiziunii digitale terestre; că pentru asigurarea realizării eficiente a Programului, MTIC va constitui un grup de lucru interinstituțional, format din reprezentanți ai MTIC, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Economiei, Ministerului Finanțelor, Consiliului Coordonator al Audiovizualului, Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, Consiliului Concurenței; că Grupul de lucru interinstituțional: 1) va monitoriza și va coordona procesul de realizare a Programului privind tranziția de la televiziunea analogică terestră la cea digitală terestră; 2) va conlucra cu reprezentanții societății civile și mediului de afaceri din domeniu în vederea asigurării implementării transparente și eficiente a televiziunii digitale terestre; 3) va prezenta Guvernului, semestrial, raportul cu privire la realizarea Programului menționat, care va fi făcut public. Controlul asupra executării hotărârii era pus în sarcina MTIC⁴¹.

Programul prevedea o perioadă de aproximativ 3 ani în care rețelele care difuzează semnal analogic și cele care emit semnal digital să funcționeze concomitent. Două din trei multiplexuri naționale au fost încredințate Î.S. „Radiocomunicații”, în pofida avertizărilor societății civile că există pericolul instituirii monopolului și contrar recomandărilor de a desfășura concurs public la care să aibă acces și eventuali agenți economici străini. Autoritățile și-au găsit îndreptățire: „Radiocomunicații” are infrastructura necesară (turnuri, piloni, echipamente, linii de transport al semnalului, linii de aprovizionare cu energie electrică); lipsa de interes din partea altor agenți economici, iar dacă și ar fi interes, ar fi necesare investiții majore pentru construirea infrastructurii, ceea ce ar crește costurile pentru televiziuni; și în România gestionarea multiplexurilor naționale a fost încredințată întreprinderii „Radiocom”⁴².

În decembrie 2015, CA aprobă *Regulamentul cu privire la procedura și condițiile de eliberare a licențelor de emisie și a autorizațiilor de retransmisie pentru utilizarea capacității multiplexurilor digitale terestre*⁴³, în ianuarie 2016 anunță concursul pentru suplinirea capacității disponibile a Multiplexului A, pe 1 aprilie 2016 declară învingătoare 12 televiziuni și anunță un nou concurs pentru 3 sloturi rămase disponibile. În iunie 2016 au fost

41 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=74918&lang=ro

42 <https://idsi.md/en/Program-tranzitia-la-TV-digitala-terestra>

43 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=90160&lang=ro

distribuite și sloturile rămase. La acel moment nu era construit multiplexul A și nu era cunoscut tariful lunar pentru utilizarea unui slot.

În martie 2016 CA adoptă Decizia nr. 6/33 „Cu privire la aprobarea Recomandărilor privind mecanismul trecerii radiodifuzorilor de la regimul de televiziune analogică terestră la cel de televiziune digitală terestră, astfel încât să nu se admită lichidarea lor”. Merită atenție pct.2 al Deciziei:

„A recomanda radiodifuzorilor care aspiră să participe într-un multiplex cu acoperire regională:

- Asocierea radiodifuzorilor regionali și locali în vederea construirii multiplexurilor cu acoperire regională;
- În cazul în care eforturile nu se vor solda cu succes, radiodifuzorii regionali și locali pot opta pentru licență de emisie pentru difuzarea serviciului de programe prin rețelele de cablu sau satelit⁴⁴.

Altfel spus, două din trei multiplexuri digitale naționale sunt construite de Î.S. „Radiocomunicații”, iar multiplexurile regionale sunt lăsate în voia sortii, dat fiind că și CA și autoritățile cunoșteau și cunosc atât posibilitățile financiare ale televiziunilor locale/regionale, cât și capacitatea lor de a se asocia pentru a construi multiplexuri. O atare abordare a problemei nu poate fi calificată drept adecvată.

Primul multiplex național a fost lansat la început de noiembrie, 2016. Conform planului de acțiuni pentru realizarea Strategiei de tranziție de la televiziune analogă la televiziunea digitală pentru perioada 2011-2015, primul multiplex cu acoperire națională trebuia să fie accesibil la 1 ianuarie 2012⁴⁵. Sloturile multiplexului fuseseră distribuite prin concurs la 15 televiziuni încă în luna iunie 2016. Tariful lunar pentru un slot a fost taină până în ajunul lansării multiplexului, Î.S. „Radiocomunicații” motivând prin faptul că nu poate fi calculat din timp. Lansarea multiplexului, o dată în plus, a accentuat lipsa de acțiuni coordonate și sincronizate ale autorităților. Multiplexul a scos în relief două probleme majore: tariful exorbitant (5600 de euro pe lună) pentru majoritatea televiziunilor din țară și lipsa set-top-box-urilor pentru familiile socialmente vulnerabile, fără de care nu poate fi recepționat semnalul digital de televizoarele vechi.

Rapoartele Grupului de lucru interinstituțional⁴⁶, responsabil de tranziția la televiziunea digitală terestră, conțin, mai degrabă, motive din care în mod

44 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91744&lang=ro

45 <http://www.infotag.md/populis-ru/234064/>

46 https://mei.gov.md/sites/default/files/raport_gl_implementarea_tvd-semestru_1_2018_10.08.2018.pdf,
http://mec.gov.md/sites/default/files/raport_gl_implementarea_tvd-semestru_1_2019_07.2019.pdf

repetat nu a fost posibilă realizarea acțiunilor planificate, decât realizarea coerentă a lor. Faptul în sine dezvoltă o dată în plus deficiențele Programului de tranziție.

Cum era de așteptat, termenul 31 decembrie 2017, fixat pentru finalizarea tranziției la televiziunea digitală terestră, nu a fost respectat. Autoritățile s-au văzut nevoite să modifice în grabă legislația și să fixeze alt termen – 1 martie 2020⁴⁷.

Între timp, CA a trebuit să desfășoare în repetate rânduri concursuri pentru suplینirea sloturilor disponibile în multiplexul A, dat fiind că parte dintre televiziunile câștigătoare inițial, au renunțat la licențe din motivul tarifului exagerat. S-a ajuns la situația, în care așa zisul „pachet social” de canale tv prevăzute pentru primul multiplex, menit să asigure accesul populației la o anumită diversitate de surse de informare, a fost substituit printr-o abordare comercială a problemei – cine poate plăti, acela obține slot în multiplex. În anul 2019, CA a anunțat trei concursuri și oricum, două sloturi rămăseseră disponibile, urmând a fi distribuite în anul următor. La sfârșit de an, CA, de rând cu mai multe decizii, a publicat și următoarea anexă:⁴⁸

Tarifele de furnizare MUX A în funcție de numărul de sloturi utilizate în multiplex (SIMULCAST, arie de acoperire populație 85%)

Numărul sloturilor utilizate în MUX A	Tarif, EURO/lunar (fără TVA) pentru un program/slot în MUX A
1	84030
2	42015
3	28010
4	21008
5	16806
6	14005
7	12004
8	10504
9	9337
10	8403
11	7639

47 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105401&lang=ro

48 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119935&lang=ro

Numărul sloturilor utilizate în MUX A	Tarif, EURO/lunar (fără TVA) pentru un program/slot în MUX A
12	7003
13	6464
14	6002
15	5602

Anexa nu conține și modul în care au fost calculate tarifele. În același rând, la sfârșit de februarie 2020, cu puțin înainte de sistarea planificată (dar amânată) a sistemului analogic, șeful Î.S. „Radiocomunicații” susținea că întreprinderea a creat două multiplexuri (A și B), ambele funcționale, și că rata de acoperire a primului constituie 97% din teritoriul țării, cu acces la 96% din populație. Odată cu sistarea emisieii în format analogic, vor crește costurile pentru întreținerea infrastructurii digitale. Și, dacă actualmente o televiziune trebuie să achite 5.600 de euro lunar pentru un loc în Multiplexul A (în cazul în care toate cele 15 locuri sunt suplinite), după încetarea emisieii în format analog tariful va fi de 9.900 de euro pe lună, iar odată ce rata de acoperire a emisieii digitale va atinge 99% din populația țării, costurile vor crește până la 11.100 euro pentru un slot⁴⁹.

Guvernul a tot târăgănat asigurarea familiilor vulnerabile cu set-top-box-uri, a tot etapizat procesul, încât nici la finele primăverii 2020 nu finalizase acțiunea. Odată cu pandemia, dar, mai ales, cu progresul tehnologiilor informaționale, digitalizarea audiovizualului și-a pierdut din actualitate. Anumiți analiști încă 3-4 ani în urmă considerau că în condițiile RM există suficiente alternative pentru televiziunea digitală terestră, mai puțin costisitoare, inclusiv televiziunea prin cablu ori prin Internet. Un atare scenariu de dezvoltare a audiovizualului autohton pare verosimil, cel puțin, pentru furnizorii locali/regionali care, la stoparea semnalului analogic, vor fi nevoiți fie să falimenteze, fie să difuzeze prin mijloace alternative multiplexurilor digitale.

49 http://media-azi.md/ro/stiri/moldova-2-%C8%99i-ntv-moldova-vor-difuza-%C3%AEn-format-digital-cu-acoperire-na%C8%9Bional%C4%83?fbclid=IwAR3-vrdHsNNtu5BuayYYh48BIAOdLN_ewE2nUUOG4wKh0p9Snd8IKKGAA

III. ACȚIUNI ȘI INIȚIATIVE ALE CONSILIULUI AUDIOVIZUALULUI

În 2019, anul în care a intrat în vigoare CSMA, și în prima jumătate a lui 2020, CA a desfășurat 75 de ședințe publice în cadrul cărora a adoptat 317 decizii, inclusiv 27 cu caracter normativ. Între acestea:

- Cu privire la aprobarea Modelului de Raport anual al furnizorilor privați de servicii media audiovizuale și al distribuitorilor de servicii media audiovizuale;
- Cu privire la Regulamentul privind procedura și condițiile de organizare și desfășurare a licitației pentru selectarea companiei care efectuează măsurarea cotelor de audiență;
- Cu privire la aprobarea modelelor de formulare aferente procedurii de eliberare, prelungire și modificare a licenței de emisie și autorizației de retransmisie;
- Cu privire la aprobarea Listei evenimentelor de importanță majoră;
- Cu privire la aprobarea Listei serviciilor media audiovizuale libere la retransmisie și a celor „must carry”;
- Cu privire la clasificarea furnizorilor de servicii media aflați în jurisdicția Republicii Moldova;
- Cu privire la modificarea Deciziei CCA nr. 99 din 19.07.2012 - Cu privire la respectarea drepturilor și protecția copilului în programele audiovizuale;
- Cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de numire și demitere a președintelui și vicepreședintelui Consiliului Audiovizualului;
- Cu privire la aprobarea Regulamentului privind conținuturile audiovizuale;
- Cu privire la uniformizarea nivelului tăriei sonore în serviciile de programe audiovizuale și aprobarea Metodologiei de monitorizare a nivelului tăriei sonore în serviciile de programe audiovizuale;
- Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind mediatizarea campaniilor sociale;
- Cu privire la modul de reflectare a evoluției situației epidemiologice

prin infecția cu COVID-19 în Republica Moldova și a măsurilor de protecție și prevenire etc.

În lunile mai – iulie 2020, doi experți ai Consiliului European, oficiul Chișinău, au elaborat raportul analitic „Compatibilitatea actelor normative juridice adoptate de Consiliul audiovizualului în perioada ianuarie 2019 – iulie 2020 cu legislația națională și cu standardele europene în domeniu”, în cadrul proiectului „Promovarea standardelor europene în reglementarea domeniului audiovizualului în Republica Moldova”. Raportul cuprinde analiza a 14 acte normative adoptate de CA, pe care experții le-au considerat relevante pentru funcționarea domeniului. Autorii studiului constatau că toate actele normative analizate necesită a fi îmbunătățite, dat fiind că parte dintre prevederile lor fie nu corespund în totalitate, fie contravin cerințelor legale. Între deficiențe caracteristice tuturor actelor normative sunt indicate: texte supraîncărcate pentru că multe prevederi generale din legislație sunt preluate fidel, în loc să fie concretizate; limbaj inexact și neuniform; disonanță între clauze de adoptare și norme, între principii și criterii, între scopul enunțat și acțiunile prevăzute pentru atingerea scopului. Or, deficiențele atestate nu pot asigura predictibilitatea și eficiența aplicării în practică a actelor normative vizate.

În anul 2020 întreaga lume s-a pomenit, nepregătită, în fața unei mari provocări – criza pandemică. În acest context, furnizorii de servicii media, cu siguranță, au așteptat sprijin mai mare și recomandări mai multe din partea CA. Din acțiunile întreprinse de CA la începutul pandemiei, se face remarcant actul normativ „Cu privire la modul de reflectare a evoluției situației epidemiologice prin infecția cu COVID-19 în Republica Moldova și a măsurilor de protecție și prevenire”, aprobat prin Decizia nr. 7/37 din 27 martie 2020⁵⁰. Actul normativ ar fi fost mult mai util dacă era urmat și de un set de recomandări în care accentele, de exemplu, să fie puse pe:

- activitatea la distanță a furnizorilor și distribuitorilor de servicii media;
- inaugurarea de programe audiovizuale speciale „COVID-19” și rubrici similare în serviciile media neliniare;
- norme specifice pentru informare în pandemie;
- protecția personalului pe timp de pandemie;
- relațiile cu furnizorii de publicitate, cu organele de control; cu CA (reguli de prezentare a rapoartelor, dărilor de seamă, altor informații) etc.

Recomandările ar fi putut fi făcute analizând bunele practici internaționale existente la acel moment. Nu este o sugestie, ci o obligație prevăzută de CSMA în art. 73 (1): „Consiliul Audiovizualului este garant al interesului public

50 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121081&lang=ro

în domeniul audiovizualului și are misiunea de a contribui la dezvoltarea serviciilor media audiovizuale în conformitate cu principiile comunicării audiovizuale prevăzute de prezentul cod, cu normele, standardele și cele mai bune practici internaționale în domeniu”⁵¹. Deci, niște recomandări sugerate de bunele practici internaționale ar fi echivalat cu exercitarea misiunii CA, dictată de lege.

Analiza practicilor internaționale era posibilă și până, și după emiterea Deciziei (27 martie 2020), având în vedere că lumea se confrunta cu pandemia deja la început de ianuarie. Istoria de până acum a pandemiei demonstrează că nici jurnaliștii, nici autoritățile nu știu cum și ce să comunice pe timp de criză. Gestionarii crizei, și nu doar cei din RM, nu au avut o poziție constantă referitor la ceea ce reprezintă Covid-19. Caracterizările au pendulat de la „o infecție ordinară” și până la „o amenințare fără precedent”. Când obiectul informării este un virus despre care în continuare nu știm suficient de multe, a deveni doar o simplă cutie de rezonanță a autorităților ar putea reprezenta riscuri mari. Să amintim, că președintele RM a divulgat numele primului pacient înregistrat cu Covid-19, o femeie revenită din Italia și, împreună cu premierul au condamnat-o public pentru lipsă de responsabilitate. Mass-media n-a mers pe această cale (furnizorii, deci, au ignorat Decizia CA) și au protejat, astfel, pacientul zero de o eventuală dezaprobare publică masivă.

Recomandări concrete de adaptare a subiecților CSMA la noile condiții de activitate ar fi putut contribui mult mai mult la efectul așteptat: o informare veridică și completă a publicului asupra situației provocate de pandemie. CA, însă, a ratat șansa să demonstreze, pe de o parte, o abordare corespunzătoare în implementarea noii legislații audiovizuale, iar pe de altă parte, să demonstreze grijă pentru domeniu și pentru angajații domeniului. CA nu a instituit o celulă de criză și nu a făcut public vreun plan de acțiuni specifice, solicitate de starea de urgență, lăsând astfel domeniul audiovizualului să se descurce cum poate. Diferite entități economice și nu doar (HoReCa, instituțiile de învățământ, sectorul medical, sectorul agricol etc.), și-au făcut vocea auzită sugerând și solicitând măsuri de protecție din partea statului. CA nu a venit cu nicio reacție referitoare la nevoile mass-mediei, nu a reacționat la învinuirile neavenite ale unor înalți demnitari de stat (președintele, premierul, unii deputați) aduse unor furnizori de servicii media, nu s-a alăturat la acțiunile mass-mediei de solicitare a unui acces adecvat la informația de interes public deținută de autorități.

51 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=33713&lang=ro

Guvernul României, bunăoară, încă pe 17 martie lansase platforma online „COVID-19. Știri Oficiale”⁵². La noi, însă, Ministerul Sănătății, din 2 septembrie 2020, în situația acutizării bruște a pandemiei, a sistat organizarea conferințelor de presă, limitând astfel posibilitățile jurnaliștilor de a adresa întrebări asupra problemelor de interes major pentru societate. Atare abordare a problemei ar trebui să servească semnal de alertă și pentru CA, de altfel, ca și în cazul oricăror încercări de îngădire a libertății mass-mediei. Or, încercări de acest gen sunt atestate. În raportul anual al organizației Reporterii fără Frontiere, făcut public în aprilie, se constata că pandemia de coronavirus a amplificat amenințările la adresa libertății presei în lume⁵³. Constatări similare, precum și principalele amenințări cu care se confruntă jurnaliștii în țările membre ale UE și în statele care candidează la acest statut, se cuprind și în primul raport de monitorizare a libertății presei, dat publicității la finele lunii iulie de Coaliția Media Freedom Rapid Response pentru perioada martie - iunie 2020⁵⁴. La fel, organizația neguvernamentală Freedom House în raportul Freedom on the NET 2020, lansat pe 14 octombrie, subliniază că guvernele mai multor țări folosesc pandemia de Covid-19 drept justificare ca să reprime disidența online, să introducă cenzura și să implementeze noi instrumente de supraveghere online⁵⁵.

3.1. Legislație nouă, abordare veche

CSMA, care impune noi abordări în gestionarea domeniului, este în vigoare de aproape doi ani. CA, însă, din inerție, în dese rânduri, acționează pe vechi. Bunăoară, în Raportul de activitate pentru anul 2019, programele audiovizuale ale furnizorilor de servicii media sunt clasificate ca și mai înainte:

- Generaliste

52 <https://romania.europalibera.org/a/guvernul-lanseaz%C4%83-o-platforma-covid-19-stiri-oficiale/30492703.html>

53 <https://moldova.europalibera.org/a/reporteri-f%C4%83r%C4%83-frontiere-pandemia-de-coronavirus-amplific%C4%83-amenin%C8%9B%C4%83rile-la-adresa-libert%C4%83%C8%9Bii-presei/30568009.html>

54 <https://ipi.media/wp-content/uploads/2020/07/MFRR-Monitoring-Report-FINAL.pdf>

55 <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2020/pandemics-digital-shadow>

- Distractiv-muzicale
- Informativ-analitice
- Știri
- Distractive
- Muzicale
- Cultural-educăționale
- Pentru copii
- Agroindustrial
- Divertisment
- Religioase
- Pentru maturi
- Protecția mediului
- Pentru tineret⁵⁶

CSMA, însă, clasifică serviciile media audiovizuale în:

- furnizor național de servicii media
- furnizor regional de servicii media
- furnizor local de servicii media
- furnizor comunitar de servicii media
- serviciu media audiovizual liniar
- serviciu media audiovizual neliniar
- serviciu media audiovizual generalist
- serviciu media audiovizual de știri
- serviciu media audiovizual tematic⁵⁷

Vom scoate în relief acțiuni ale CA care, în opinia noastră, ar trebui să fie excepție, dar devin regulă. Pe parcursul anului 2019 și în șase luni ale anului 2020 CA, în jumătate din numărul ședințelor publice a adoptat prin decizii recomandări pentru furnizorii de servicii media de a mediatiza 39 (!) de spoturi conținând mesaje de interes public, denumite la noi, impropriu, publicitate socială.

Solicitări pentru suportul CA în vederea mediatizării, cu titlu gratuit, a spoturilor au înaintat:

1. Centrul de Resurse Juridice din Moldova
2. Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (în trei rânduri)

56 <http://www.audiovizual.md/files/RAPORT%20CA%202019.doc.pdf>

57 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120081&lang=ro#

3. Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (în două rânduri)
4. Centrul Internațional „La Strada” (în două rânduri)
5. Consiliul Concurenței
6. Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „Joc”
7. Cancelaria de Stat a RM (în două rânduri, inclusiv pentru mediatizarea acordării ajutorului de 600 de lei de Paști)
8. Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului
9. Ambasada României în RM (în două rânduri)
10. Centrul Național de Transfuzie a Sângelui
11. Ministerul Economiei și Infrastructurii
12. Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
13. Serviciul Fiscal de Stat
14. Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor
15. Ministerul Afacerilor Interne
16. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (în două rânduri)
17. Agenția Servicii Publice
18. Oficiul Național al Viei și Vinului
19. Asociația Tineretului ucrainean din RM
20. Guvernatorul UTA Găgăuzia, Irina Vlah
21. Federația Moldovenească de Fotbal
22. Guvernul RM (pentru mediatizarea Târgului de Crăciun)
23. Compania Națională de Asigurări în Medicină
24. Comunitatea Evreiască din RM
25. Comisia Națională a Pieței Financiare
26. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
27. Asociația Obștească CCF („Copil, Comunitate, Familie”) Moldova
28. Primăria municipiului Chișinău⁵⁸
29. Asociația Surzilor din RM
30. Comunitatea non-comercială Narcoticii Anonimi
31. Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România⁵⁹

Prin admiterea a unor atare solicitări, se pare că a deschis „cutia Pandorei”. CA raportează asemenea acțiuni ca performanțe, dar ele sunt îndoielnice. Atestăm, că unii solicitanți vin cu regularitate la CA și, pe timp ce trece,

58 <http://www.audiovizual.md/files/Raport%20cu%20privire%20la%20activitatea%20Consiliului%20Audiovizualului%20din%20trim.%20I%202020.pdf>

59 <http://www.audiovizual.md/files/Raport%20cu%20privire%20la%20activitatea%20Consiliului%20Audiovizualului%20din%20trim.%20II%202020.pdf>

rândul solicitanților se mărește. Acest fapt ar putea distra acțiunile CA de la obligațiunile dictate expres de lege. Guvernul și structurile statale ar trebui să abordeze problema principial diferit de cum o abordează. În țări de la care e bine să învățăm, tocmai Guvernul este un mare furnizor de publicitate contra cost. Furnizorii de servicii media nu sunt organizații de caritate și agenți economici care oferă gratuit marfa oricui se adresează la CA, chiar dacă CA nu poate obliga furnizorii să difuzeze un spot ori altul. Poate doar recomanda. Furnizorii, la rândul lor, își pot demonstra responsabilitatea socială atunci când consideră necesar, nu prin decret. În toată lumea, radio și televiziunile oferă gratuit anumit spațiu de emisie pentru mesaje de interes public. În același timp, puțin probabil să găsim vreun exemplu când un furnizor oferă spațiu de emisie gratuit pentru 30 de campanii mediatice pe an.

Reținem, că solicitanții vin la CA cu spoturi produse gata, deci, resurse pentru producere găesc. De ce parte dintre solicitanți nu ar găsi și pentru mediatizarea spoturilor?! Ar fi o abordare firească în condițiile unei economii de piață. În caz contrar, furnizorii de servicii media rămân a fi priviți ca agenți economici care „vând aer”. Este o viziune profund eronată. Marfa furnizorilor de servicii media este audiența, nu minutele de emisie. Audiența, oricât de mică ori mare este, costă. Costă, pentru că ea nu s-a format de la sine, ci a format-o oferta mediatică în care a investit bani și efort uman furnizorul de servicii și, prin „vânzarea” audienței respectivul furnizor dorește să-și recupereze investiția.

Reamintim, doar în anul 2019 CA a recomandat furnizorilor de servicii media să difuzeze cu titlu gratuit circa 30 de spoturi. Niște calcule aproximative, pornind de la situația, în care, de exemplu, 40 de furnizori din cei peste o sută ar accepta să difuzeze gratuit fiecare spot de 10 ori (deși specialiștii recomandă, pentru eficiență, cel puțin de 14 ori), spoturile având în medie o durată de 1 minut (în realitate sunt spoturi și mai lungi), demonstrează că ar fi ratate venituri de... 3 milioane de euro anual! Sunt calcule estimative ale veniturilor minime ratate în cazul în care spațiul destinat publicității comerciale ar fi substituit cu mesaje de interes public. Altfel spus, nu-i bine nici să perpetuăm percepția eronată că furnizorul de servicii n-au ce face cu spațiul de emisie, și nici să-i deprindem pe solicitanți să planifice bani pentru producția de spoturi, nu și pentru difuzarea lor. Nimeni n-ar cheltui resurse pentru un spot audio/video, dacă ar ști că nu-l va putea difuza. Prin urmare, o abordare judicioasă a problemei ar fi cea, care să plaseze părțile implicate pe picior de egalitate. Nici CA, nici furnizorii de servicii media nu sunt obligați să promoveze ori să difuzeze spoturi cu mesaje de interes public. Responsabilitatea este a autorităților care, și prin asemenea

spoturi, trebuie să armonizeze relațiile sociale. O soluție pentru problema vizată se conține în proiectul Legii cu privire la publicitate. Mesajele de interes public trebuie să fie planificate anual, cu toate calculele necesare, inclusiv cu evaluarea impactului. Deocamdată, este solicitată și recomandată difuzarea spoturilor. Despre impactul recomandărilor și, mai ales, despre impactul mesajelor, nu există estimări.

3.2 Acțiuni și inițiative ale CA în gestionarea reflectării alegerilor prezidențiale

Perioada electorală a început pe 25 august 2020. În primele săptămâni, CA a îndeplinit toate acțiunile concrete și în termenele prescrise exact de legislația electorală: a făcut publică lista furnizorilor naționali de servicii media audiovizuale; a recepționat și a adoptat declarațiile politicilor editoriale ale furnizorilor de servicii în reflectarea alegerilor; a stabilit lista furnizorilor care urmau să fie monitorizați și periodicitatea rapoartelor de monitorizare etc. Totuși, în mod devenit tradițional, CA, intrat în alegeri, a constatat din nou că nu deține tot instrumentarul necesar care să-i permită să vegheze și, la necesitate, să impună furnizorilor de servicii media să reflecte în mod corespunzător alegerile.

O pârghie eficientă în acest sens ar fi putut deveni declarația politicii editoriale în alegeri pe care este obligat să și-o anunțe fiecare furnizor, dar, atitudinea CA este una, mai degrabă, formală din 2010 când a fost instituită obligațiunea și până în prezent. O dovadă în plus este și Decizia nr. 25/158 din 01 octombrie 2020 „Cu privire la timpul de emisie gratuit acordat concurenților electorali în scopul expunerii programelor electorale și informării alegătorilor de către furnizorii naționali de servicii media audiovizuale”. CA își justifică decizia prin faptul, că „au apărut unele neclarități din partea furnizorilor de servicii media cu privire la timpul de emisie gratuit acordat concurenților electorali în scopul expunerii programelor electorale și informării alegătorilor” și „pentru a ordona oferirea timpului de emisie gratuit”. Justificarea pare una artificială, dat fiind că art. 70 alin. (4) din Codul electoral prevede cu toată claritatea următoarele: „În campania electorală pentru alegeri parlamentare, prezidențiale și referendumuri republicane,

radiodifuzorii naționali, a căror listă este făcută publică de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului în primele 3 zile ale perioadei electorale, acordă gratuit concurenților electorali câte 5 minute de emisie la televiziune și 10 minute la radio în scopul expunerii programelor electorale și informării alegătorilor. Timpii de antenă respectivi sunt oferți în alt spațiu de emisie decât cel rezervat publicității electorale și dezbaterilor electorale”. În Codul electoral, de altfel ca în majoritatea legilor, există norme ambigui, neclare, dar nu-i cazul alin. (4) al art. 70 din Codul electoral. Oricum, CA, prin pct. 1 al Deciziei, dispune că furnizorii naționali de servicii media audiovizuale „vor acorda gratuit, o singură dată, în mod integral, în perioada 02 octombrie – 10 octombrie 2020, concurenților electorali câte 5 minute de emisie la televiziune și 10 minute la radio în scopul expunerii programelor electorale și informării alegătorilor, în condiții egale și nediscriminatorii”. Iar pct. 4 al Deciziei concretizează: „Prezenta decizie intră în vigoare la data adoptării și va fi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și pe pagina web a Consiliului Audiovizualului”⁶⁰. Să remarcăm, că decizia a fost adoptată pe 1 octombrie. De pe 2 octombrie furnizorii erau obligați să ofere candidaților timp de antenă. Pe 2 octombrie încă nu toți candidații fuseseră înregistrați și, dacă CEC ar fi acționat în termene legale prevăzute de Codul electoral – timp de până la 7 zile să fie verificate listele cu semnături, și până la 3 zile – eliberarea legitimației de candidat înregistrat, perioada 02 – 10 octombrie ar fi fost insuficientă pentru obligațiunea prevăzută de decizia CA. Ridică mari întrebări dispoziția de a acorda, mai ales, cele 10 minute o singură dată în mod integral. Pe de o parte, am putea întrezări aici o imixtiune a CA în politica editorială a furnizorilor de servicii vizați. Pe de altă parte, s-ar putea ca furnizorii naționali să fi prevăzut în declarațiile lor altă modalitate. Declarațiile au fost aprobate de CA și au devenit executorii. Prin urmare, la modul corect, ar fi trebuit de revăzut declarațiile, dacă punem preț pe ele și dacă nu le desconsiderăm. Unii furnizori, este de presupus, s-au gândit să stabilească ordinea acordării celor 10 minute prin tragere la sorți sau să fragmenteze cele 10 minute în 2-3 secvențe. De menționat, că aceeași voce la radio, timp de 10 minute, nu poate fi ascultată cu atenție convenită. Oamenii de radio cunosc acest lucru – intervin inevitabil așa-zisele praguri sau crize ale atenției (primul – la minutul 3-4, al doilea – la minutul 9, al treilea, cel mai grav, la minutul 14). Este motivul, din care două secvențe a câte 5 minute,

60 http://www.audiovizual.md/files/D.%2025-158%20din%2001.10.2020%20-%20Cu%20privire%20la%20timpul%20de%20emisie%20gratuit%20acordat%20concuren%20C8%9Bilor%20electorali%20C3%AE%20scopul%20expunerii%20programelor%20electorale%20C8%99%20inform%20C4%83rii%20ale%20C4%83torilor%20de%20C4%83tre%20furnizorii%20nationali_0.pdf

la radio, sunt mai de preferat, decât una de 10 minute. Dar tocmai varianta proastă este dictată de decizia CA. În asemenea caz este greu de presupus din ce raționamente a acționat CA, dar fiind că preocuparea urma să fie pentru a ajuta electoratul să se familiarizeze mai ușor cu programele candidaților. BBC a calculat că atunci când sunt difuzate materiale electorale, audiența scade de la o pătrime până la o treime. E și motivul din care mulți candidați britanici, atunci când BBC le acorda câte 10 minute gratuit pentru a-și expune programele electorale, le refuzau, pur și simplu, din lipsă clară de eficiență.

Decizia, potrivit CA, intră în vigoare la data adoptării, deși Legea nr. 100 cu privire la actele normative, în art. 56 (1) stipulează: „Actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării”⁶¹. Inexplicabil, dar furnizorii de servicii media afectați de respectiva decizie nu s-au arătat deranjați. Rămâne să aflăm, dacă CA va monitoriza, cumva, modul în care este respectată decizia, de altfel, ca și angajamentele din declarații. Este de presupus, că CA, dacă va atesta derogări de la pct. 1 al deciziei, nu va aplica sancțiuni, iar dacă va aplica, acestea vor putea fi ușor contestate în instanță.

O retrospectivă a acțiunilor întreprinse de autorități pe segmentul mediatic, la peste doi ani de când a intrat în vigoare Concepția națională de dezvoltare a mass-mediei și la aproape doi ani de când funcționează CSMA, denotă lipsa unei abordări sistemice și coerente a problemei. Deși Republica Moldova a trecut prin mai multe reforme, inclusiv a administrației publice centrale, domeniul mass-media a rămas neacoperit la nivel de Guvern. Nu există o instituție responsabilă de elaborarea și promovarea politicilor în acest domeniu.

61 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105607&lang=ro

CONSTATĂRI ȘI CONCLUZII

- În condițiile existenței unui cadru legislativ suficient pentru dezvoltarea domeniului mediatic, autoritățile acționează incoerent, nesistemic, fapt ce nu poate asigura funcționarea adecvată a mass-mediei ca institut social important în democrație.
- Acțiunile Guvernului vizând domeniul mediatic au caracter lapidar, sporadic, aleatoriu și nu reies din obiectivele Concepției naționale de dezvoltare a mass-mediei.
- Acțiunile autorităților menite să sprijine mass-media, inclusiv să asigure tranziția la televiziunea digitală terestră, au fost compromise.
- În condițiile existenței unei legislații audiovizuale noi, conforme în cea mai mare parte standardelor comunitare, abordările în gestionarea domeniului, deseori, sunt vechi, perimate.
- Autoritățile continuă să neglijeze importanța mass-mediei pentru procesul de fortificare a democrației și, practic, demonstrează lipsă de preocupare pentru dezvoltarea mass-mediei.

RECOMANDARE GENERALĂ

Autoritățile vizate: Parlamentul, Guvernul, CA, să-și onoreze obligațiunea de a implementa adecvat, cu bună credință, Concepția națională de dezvoltare a mass-mediiei.